



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Cap. XIII. De variis Missarum generibus. Quae sit Missa publica & solemnis. Eandem generalem & legitimam dictam esse. Missam ab initio sic institutam, ut ei populus adesset, offeret, & communicaret. ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

hoc & superiori Capite descripto utebantur, eo retento in ordine ac veluti textura Missæ; mixtasse nihilominus orationes, ut & ipsi propriis verbis Deum ad aram precarentur. A quibus primùm compositæ fuerint, ignoramus; non est tamen dubitandum, quin à viris & vitæ sanctimonia & fidei integritate conspicuis editæ sint, alioquin non fuissent ab Ecclesia receptæ. Nec cuiquam scrupulum ingerere debet, quod in Missa Sancti Germani in oratione quæ Post se-crata inscribitur, Sacerdos jam peracta consecratione orat, ut descendat Verbum in oblata, nam hæc oratio nihil habet alienum à fide, ut Lib. II. Cap. XIII. explicabo. Joannes Morinus ecclesiasticæ antiquitatis sagacissimus indagator in Comment. de sacris Ordinibus parte 2. pag. 261. antiquissimum Codicem se vidisse testatur scriptum in Gallia post annum 511. & ante annum 560. ad usum, ut ipse putat, Ecclesiæ Pictaviensis, continentem Ordinem Romanum, in quo ter Regni Francorum, & sæpius sancti Hilarii mentio fit: quæ, si vera sunt, evidenter evincunt, Romanos ritus initio sæculi sexti in Gallia receptos fuisse. Sed quàm firmum sit Morini argumentum aliis examinandum relinquo: ego enim non dubito, quin levissimæ conjecturæ testimonium præferri debeat omni exceptione majus tum Caroli Magni & Caroli Calvi assentium Ordinem Romanum curante Pipino in Gallicanis Ecclesiis introductum fuisse, cum antea proprio uterentur: tum Gregorii Magni, qui in epistola ad Augustinum Anglorum episcopum Gallicanos ritus à Romanis distinguit: tum aliorum Scriptorum, qui unanimes consensu eidem veritati adstipulantur. Illum verò Codicem tantæ esse antiquitatis non credo, quantam illi Morinus tribuit. Nam nec satis intelligo, cur Regnum Francorum illis annis coarctet, qui à quingentesimo undecimo usque ad 560. elapsi sunt: nec Hilarii memoriam solius Pictaviensis ecclesiæ, aut solius Galliæ finibus circumscriptam fuisse arbitror, cum Romæ etiam & ubicumque Christus colitur celeberrima fuerit. Verùm hæc & reliqua omnia, quæ in hoc Capite pertractavi, peritorum censuræ lubens subjicio, paratus de sententiâ decedere, cum quis certiora protulerit.

CAPUT XIII.

De variis Missarum generibus. Quæ sit Missa publica & sollemnis. Eandem generalem & legitimam dictam esse. Missam ab initio sic institutam; ut ei populus adesset, offerret, & communicaret. Missæ publicæ cur vetita in Monasteriis. Missæ privatae & solitariae discrimen. Origo solitariae à Monachis. A quibus, & quando prohibita. An & quatenus nunc licita sit.

I. Plura Missarum genera, sicut & varios ritus supra recensitos, in usu olim fuisse, atque etiam nunc esse, manifestum est. Sunt enim Missæ sollemnes & quotidianæ, publicæ & privatae, legitimæ & solitariae, generales & peculiare, de tempore & de sanctis, feriales & votivæ, pro vivis & pro defunctis. Est & Missa Præsanctificatorum, & alia quam stecam vocant, de quibus deinceps agendum erit.

Missæ sollemnis, quam hodie conventualem, canonicam, capitularem, præcipuam, & majorem vocamus, illa propriè dicitur, quæ cum cantu & solenni ceremoniarum apparatu Ministris & Clero Assistentibus, suorumque Ordinum munia exercentibus celebrari consuevit; cui pompæ addebant Antiqui frequentiam populi offerentis & communicantis. Publicæ nomen inde sortita est, quod publicè fiat in ecclesia, & privatæ opponatur; quo sensu ait Anastasius in vita Agathonis Papæ Missam publicam latinè factam Constantinopoli, nonnulli tamen non obscuri nominis scriptores hoc statuunt inter solemnem & publicam discrimen, quod illa cum cantu & pompa, hæc verò sine cantu & apparatu, sed in Ecclesia coram Fidelium multitudine, peragatur. A Valfrido Strabone in fine cap. 22. legitima nuncupatur, quod hæc potissimum Ecclesiastica lege instituta & comprobata sit. Ab Amalario generalis dicta est, qua denominatione interdum utuntur antiqua Monachorum Ritualia, quia totus cœtus ei solet interesse. Una igitur & eadem censeri debet, quæ à quibusdam sollemnis, ab aliis publica, legitima, & generalis nominatur, quibus vocibus indiscriminatim utemur pro ea, quæ solemniter, in publico cœtu, præscriptis ab ecclesia legitimis ritibus celebratur.

II. Et quidem ab initio sic Sacrificium principaliter institutum fuisse, ut publicè ac solemniter fieret, clero, & populo astante, offerente, ac communicante, ipse tenor Missæ, & veteris Ecclesiæ præxis evincunt. Omnes enim orationes, atque ipsa Canonis verba in plurali numero, tanquam plurium nomine proferuntur. Hinc Sacerdos populum invitat ad orationem dicens, *Oremus*: & cum eundem salutat, ait, *Dominus vobiscum*. Tum moniti fideles ut corda erigant ad Deum, respondent, *Habemus ad Dominum*. Hinc etiam in Canone collectæ plebis nomine semper orat, ut cum dicit, *Supplices rogamus & petimus: Hanc oblationem cunctæ familie tue offerimus præclara Majestati tue: Ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum Filii tui corpus & sanguinem sumpserimus: Nobis quoque peccatoribus, & alia hujusmodi multa, ex quibus liquet, nihil aliud esse Missam, quam Sacerdotis & totius cœtus actionem, cui plures circumstitisse indicant illa verba, & omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est & nota devotio, quæ alio detorqueri non possunt. Ad communionem verò astantium ea spectant, quibus Sacerdos Deum precatur, fieri corpus & sanguinem Domini omnibus sumentibus in vitam æternam. Et post communionem ait, *Quod ore sumpsimus pura mente capiamus: satiasti familiam tuam muneribus sacris: suntque ferè omnes ejusdem tenoris orationes, quæ peractâ communionem recitantur; quia nimirum illi dumtaxat intèrerant Missæ, qui possent offerre & de Sacramento participare. Hinc Cyprianus Serm. de lapsis, & Leo Papa Serm. 4. de Quadrag. populi communicantis mentionem faciunt: & can. 10. Apostol. ac 2. Concilii Antiocheni sub Julio I. decernitur ut omnes Fideles, qui ad ecclesiam conveniunt, communicent, recusantes ab ecclesia ejiciantur & excommunicentur. „ Sciendum est, inquit Micrologus cap. 51. „ quod soli communicantes divinis mysteriis interesse consueverunt, unde & ante oblationem „ juxta canones jubebantur exire catechumeni „ & pœnitentes, videlicet qui nondum se paraverant ad communicandum. Hoc quoque ipsa „ Sacramentorum innuit consecratio, in qua Sacerdos non pro sola sua oblatione & communicatione, sed & aliorum, rogat, & maximè „ in Oratione post communionem pro solis „ communicantibus orare videtur. Nec propriè „ communicatio dici potest, nisi plures de eodem „ sacrificio participant. Hæc fuit consuetudo**

primorum Fidelium, quam suo adhuc tempore Romæ vigiisse S. Hieronymus lib. adv. Jovinianum testatur. Sed pristino populi fervore postea refrigerante, retenta est communio Cleri, quæ deinde redacta est ad communionem dumtaxat Diaconi, & Subdiaconi, ut fufius ostendemus, cum de ipsa communionem sermo erit. De hac autem publica sive solemnè Liturgia pro temporum, seu regionum varietate varii quoque mores fuerunt. Justinus Apolog. 2. solo die Dominico conventum tunc factum, & Sacramentum presentibus distributum, absentibus per Diaconos missum asserit. In Prato spirituali cap. 108. legimus sanctum quemdam Presbyterum ab Angelo eductum è carcere, ut die Dominico sacrificium offerret. Palladius in Vita Abbatis Artisii scribit, Sabbato solum & Dominico die convenisse in ecclesiam Monachos, qui erant in monte Nitriæ, ex more videlicet illius Provinciae. Socrates item lib. 5. cap. 21. die Dominico Sabbatum additum ait ab omnibus Ecclesiis, excepta Romana & Alexandrina. Pachomio Abbati mandatum ab Angelo, ut primo, & ultimo die hebdomadæ Monachi sub eo degentes ad divinarum mysteriorum communionem accederent, refert lib. 3. cap. 13. Sozomenus. Quotidie demum Missa solemnè peragi cœpit. quod non ubique, sed alicubi suo tempore receptum testatur Augustinus Epist. 118. Plura de hac re infra Cap. XVIII.

III. Porro hæc Missa publica dicta est, non à loco, quia olim in cryptis, abditisque ac remotissimis locis agebatur, sed à conventu populi circumstantis, offerentis, & communicantis. Quæ de causa Gregorius Magnus Castorio Arminensi Episcopo scribens lib. 4. cap. 43. Missas publicas fieri Monasterio vetat, ne scilicet in fervorum Dei secessibus occasio præbeatur popularibus conventibus, & simpliciores ex hoc animas plerumque, quod absit, in scandalum trahat; frequentior quoque introitus mulieribus arceatur. Et lib. 5. ep. 46. Felicem Pisauri Episcopum reprehendit, quod in templo Monasterii à se constructi suam Cathedralam collocasset, ibique publicas Missas egisset, jubetque Cathedralam illicò auferre, nec deinceps ibidem Missas publicas celebrare. Idem lib. 7. Indict. 1. ep. 6. Episcopo Lunensi, & Indict. 2. ep. 72. Episcopo Firmano; itemque lib. 8. ep. 3. Episcopo Neapolitano præcipit, Oratorium Monasterii absque Missis publicis ab eis consecrari. Vita enim

enim Monachorum ex proprio instituto ab omni strepitu aliena esse debet, solitudini dedita & contemplationi: atque ideo illorum ecclesie sine titulo statione diu fuerint, & quamvis amplissime essent ac magnificentissime extructae, Oratoria potius sive Capellae vocabantur, ut ex titulo Decretalium de Capellis Monachorum constat, in quibus vetitum erat, Sacramenta poenitentiae & Eucharistiae fidelibus administrare, publicosque conventus, & publicas Missas celebrare: quam consuetudinem usque ad tempora S. Bernardi permanisse testis est Philippus Abbas *lib. de Continentia Clericorum cap. 83.* Vetuit quoque Missas publicas in Monasteriis Concilium Lateranense sub Calixto II. *cap. 17.* his verbis. *Interdicimus Abbatibus & Monachis publicas poenitentias dare, & infirmos visitare, & unctiones facere, & Missas publicas cantare.* Et Innocentius III. *lib. 2. Regesti 14. epist. 18.* veterum vestigiis insistens prohibet, ne Diocesis Episcopus in Monasterio Carroffensi, cuius privilegia confirmat, publicas Missas agat. Non tamen ex his inferitur, ut quidam perperam existimant, vetitam olim fuisse in Monasteriis Missam solemnem cum cantu, & Ministrorum assistentia; sed ea dumtaxat prohibita est, ad quam Fideles promiscue admitebantur, & quae ab Episcopis cum totius populi coetu agebatur: ne saecularium concursus Monachos distraheret, & ab interna mentis tranquillitate avocaret. Ipsis autem Monachis semper licuisse Missam solemnitatem decantare exclusis Secularibus, sicut nunc etiam solent arctissimae solitudinis cultores Carthusiani, antiquissima Ritualia nos docent, quae ritus & ceremonias Missae solemnis exactissime praescribunt, servatis ad amissim omnibus, quae ad Missae apparatus & celebritatem spectant. Idem colligitur ex Regula sancti Benedicti *cap. 38.* ubi de hebdomadario mensae Lectore tractans praecipit eum die Dominico post Missas & communionem petere ab omnibus pro se orari, & ter repetito versu *Dominus labia mea aperies,* accipere in Ecclesia benedictionem, qui mos apud Monachos adhuc viget.

IV. Missis autem publicis sive solemnibus & generalibus opponuntur privatae & solitariae, sive peculiare, quae privatim & peculiariter sine cantu, uno dumtaxat Clerico ministrante, sive in Ecclesia, sive in privato Oratorio aguntur. Sunt qui velint hoc discrimen inter solitarias &

privatas intercedere, quod solitariae illae sint, in quibus solus Sacerdos communicat, etiam si plures intersint: privatae vero, quae vel in privatis domibus, vel extra populi frequentiam, iis tamen qui adsunt communicantibus, agi solent. Alii rectius, & conformius ad praxim aliquando in Ecclesia usitatam, solitariam vocant, quae a solo Sacerdote nemine praesente & respondente fiebat olim in Monasteriis: privatam vero, quae sine diacono & subdiacono & cantoribus, uno tantum ministrante celebratur, sive aliqui Fideles ei intersint, sive nullus adsit: sive solus celebrans communicet, sive sint aliqui communicantes. Huic etiam quotidianae nomen tributum fuit, quia singulis diebus a Sacerdotibus frequentari consuevit. Gregorius *lib. 4. Dialog. cap. 56.* Cassius, inquit, „Narniensis Episcopus „quotidianum offerre consueverat Deo sacrificium, seque in lacrymis inter ipsa sacrificiorum „arcana mactabat. Privatae nomenclaturam accepit, ut a solemnibus, quae publice fit, discernetur: alioquin omnes Missae publicae sunt, quatenus publicum distinguitur a secreto & occulto. Nam ipsum sacrificium munus publicum est, & publico totius Ecclesiae nomine offertur, in commemorationem mortis Christi, quae est publicum beneficium, geritque Sacerdos ministri publici officium, & pro omnibus orat: neminemque qui velit & dignus sit, repellit a communionem: neque ullae sunt Missae occultae & angulares, ut blasphematur Lutherus. Odo Cameracensis in expositione Canonis ad illa verba, & *omnium circumstantium;* „Cum primitus, inquit, Missae sine Collecta non fierent, „postea mos inolevit Ecclesiae solitariae, & „maxime in Cœnobiis, fieri Missas. Et cum „non habeant, quam pluraliter Collectam salutarum, nec plurales mutare possint salutationes, convertunt se ad Ecclesiam, dicentes se „Ecclesiam in Ecclesia salutare. Et paucis interjectis, „Secundum quem sensum in hoc loco circumstantes accipiuntur omnes ubique „Fideles, qui in unitate totius corporis & sibi „adhærent invicem & summo capiti. Consonat Stephanus Eduensis ita scribens *lib. de Sacram. altaris cap. 13.* „Sciendum est, quod si unus „tantum sit praesens, vel nulli sint praesentes, „ut in Missis solitariis: non ideo mutantur „quae pluraliter solent fieri orationes. Primum enim Missae non solebant celebrari sine Collecta Fidelium multitudine. Postea mos inolevit, solitarios sicut Monachos celebrare solitarias,

„tarias, quod eis concessum est ex indulgentia.
 „Inde etiam Sæculares consueverunt Missas
 „cantare privatas. Tunc fiunt salutationes ad om-
 „nes Fideles, qui assistunt quasi præsentibus, fide,
 „& charitate sacramentis communicantes. Ex
 quibus verbis palam fit, actas aliquando in Mo-
 nasteriis Missas à solo Sacerdote nemine præsentem
 & respondente, quæ idcirco solitariae dictæ sint:
 inde ad alios Sacerdotes Missæ privatæ, qualem
 supra descripsimus, celebrationem emanasse.
 Verum Missas privatas non à Monachis, sed à
 primæ Ecclesiæ Patribus originem traxisse Capi-
 te sequenti ostendam: Missas autem solitarias in
 cœnobiiis actas ex indulgentia, ut loquitur Eduen-
 sis, sive ex privilegio; canonicæ sanctiones de-
 monstrant, quæ sublatis omnibus privilegiis,
 ne quis solus Missas ageret, districtè prohibue-
 runt.

V. Concilium Moguntinum sub Leone III.
 c. 43. ait, *Nullus Presbyter, ut nobis videtur, so-
 lus Missam cantare valet rectè. Quomodo enim di-
 cit Dominus vobiscum, vel sursum corda admo-
 nebit habere, & alia multa his similia, cum alius
 nemo cum eo sit?* Quæ verba transtulit in Cap-
 itulare Regnum Franciæ Benedictus Levita lib. 5.
 cap. 93. & Synodus Parisiensis sub Greg. IV. l. 1.
 cap. 48. „Irrepsit in plerisque locis partim in-
 „curiâ partim avaritiâ reprehensibilis usus, &
 „congrua emendatione dignus, eo quod nonnulli
 „Presbyterorum sine ministris Missarum solem-
 „nia frequentent. Unde conveniendus imò in-
 „terrogandus nobis videtur hujusmodi corporis
 „& sanguinis Domini sollicitarius consecrator,
 „quibus dicit *Dominus vobiscum*, & à quo illi re-
 „spondetur, *Et cum Spiritu tuo*: ve pro quibus
 „supplicando Domino inter cætera, *Memento*
 „*Domine*, & omnium circumstantium, cum
 „nullus circumstet, dicit. Quæ consuetudo, quia
 „Apostolicæ & Ecclesiasticæ authoritati refra-
 „gatur, & tanto mysterio quandam dehonora-
 „tionem irrogare videtur, omnibus nobis in
 „commune visum est, ut deinceps hujusmodi
 „usus inhibeatur, provideatque unusquisque
 „Episcoporum, ne in sua parochia quisquam
 „Presbyterorum Missam solus celebrare præsu-
 „mat. Extat & decretum Concilii Nannerensis
 idem vetans apud Ivonem, p. 3. c. 70. *Defini-
 nit sanctum Concilium, ut nullus Presbyter solus
 præsumat Missam celebrare. Cui etenim dicit Do-
 minus vobiscum, Sursum corda, aut Gratias
 agamus Domino Deo nostro, cum nullus sit
 qui respondeat? aut in Canone, & omnium cir-*

cumstantium, „cum nemo adsit? aut quem
 „invitat ad orationem, cum dicit, *Oremus*,
 „cum nullus sit qui secum oret? Aut ergo ista
 „penitus reticenda sunt, & non solum non erit
 „perfectum sacrificium, verum etiam incurret,
 „quisquis est ille, illam terribilem sententiam:
*si quis tulerit de hoc, tollat Deus partem ejus
 de libro vite*: „aut si hæc muris & parietibus
 „insulurraverit, ridiculosum erit. Quapropter
 „illa periculosa supersticio, maximè à Mona-
 „steriis Monachorum, exterminanda est. Pro-
 „videant autem Prælati, ut Presbyteri in Cœ-
 „nobiiis & in aliis Ecclesiis cooperatores habe-
 „ant in celebratione Missarum. Si quis hæc
 „transgressus fuerit, ab officio suspendatur. Si-
 militer Theodulfus Aurelianensis Episcopus in
 suo Capitulari ad Clerum cap. 7. ait: *Sacerdos
 Missam solus nequaquam celebret. Esse enim de-
 bent, qui ei circumstent, quos ille saluet, à
 quibus ei respondeatur, & ad memoriam illi redi-
 cendum est illud Dominicum: Ubicumque fue-
 rint duo vel tres in nomine meo congregati, &
 ego sum in medio eorum.* Ratherius item Vero-
 nensis Episcopus editus à Luca Dacherio *tomo 2.
 Spicilegii* in epistola Synodica ad Presbyteros,
Nullus solus Missam cantet. Porro cantare Mis-
 sam Præscorum phrasi illi etiam dicebantur, qui
 sine cantu & privatim celebrabant. Ita loquitur
 Cluniacenses in statutis ante annos sexcentos
 scriptis, quæ extant *tomo 4. Spicilegii*,
 lib. 2. cap. 30. *Sacerdotes possunt sine licentia
 Missas privatas cantare.* Sic etiam loquitur li-
 ber usum Ord. Cisterciens. ante annos quingen-
 tos conscriptus cap. 59. *Per totum annum possunt
 fratres cantare Missas privatim tempore lectionis
 & post offerendam Missæ in conventu, id est, post
 offertorium Missæ conventualis.* Et infra, *Qui
 cantant privatas Missas, moderentur ita voces
 suas tam ipsi quam adjutores eorum, ne alii impe-
 dimentum pariantur.* Rejctæ itaque & reproba-
 tæ fuerunt Missæ solitariae, quæ à solo sacerdote
 nemine adstante & respondente dicebantur, hac
 potissimum ratione, quia absurdum visum est,
 quod Sacerdos diceret, *Dominus vobiscum, Sur-
 sum corda, Gratias agamus*, cum nullus respon-
 deret: aut invitaret ad orationem dicens *Oremus*,
 nemine præsentem qui secum oraret; & in canone
 memoriam faceret omnium circumstantium, cum
 nemo adesset.

VI. Fuerunt etiam aliqui plus jacto scrupu-
 losi, qui, ne mendaces invenirentur, si ad unum
 solum præsentem plurales salutationes dirige-
 rent;

rent; à sacrificii oblatione abstinebant, nisi præter Clericum ministrantem unus saltem præsens adesset, ut verè posset celebrans duobus assistantibus dicere, *Dominus vobiscum*, & *Orate Fratres*. Extat canon de hac re apud Gratianum de consec. dist. 1. c. 61. „Hoc quoque, inquit, statutum est, ut nullus Presbyterorum Missarum „solemnia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibi que respondentibus ipse tertius „habeatur: quia cum pluraliter ab eo dicitur „*Dominus vobiscum*, & illud in secretis *Orate pro me*, aptissime convenit, ut ipsius respondeatur „salutationi. Idem sancitum fuit in Concilio Coloniensi p. 2. c. 18. Et liber usum Cisterciensium. *Qui Missam*, ait, *cantare voluerit, duos testes habeat*. Refert autem Gratianus præcitatum canonem ex Soteris Papæ Constitutionibus: ab aliis tribuitur Anacleto, in cuius epist. 1. leguntur hæc verba: *Sacerdotes quando Domino sacrificiant, non soli hoc agere debent, sed testes secum adhibeant, ut Domino perfecte in sacris Deo sacrificare locis probentur*. Micrologus cap. 2. utrique adscribit. At neutri convenire certissimum est; nihil enim magis alienum à praxi & spiritu illius seculi, quam solitariae Missæ celebratio, nec puto voluisse sanctos illos Pontifices editâ lege abusum tollere, qui nonnisi post aliquot sæcula inter Monachos irrepserit. Nota est Laurentii Diaconi ad Sixtum vox, cum duceretur ad martyrium, *Tu nunquam sine ministro sacrificium offerre consueveras*, ita enim ferebant illorum temporum recepti mores: & aliunde constat Anacleto epistolam supposititiam esse, & ex malè compactis recentiorum sententiis consarcinatam. An verò usus sacrum agendi sine ministro nunc omnino sublatus sit, fateor me ignorare. Memini tamen, me legisse, quibusdam Monachis, sive Eremitis perpetuò inclusis indultum aliquando à Romano Pontifice, ut soli possent sine respondente sacrificium offerre: idque de inclusis confirmat glossa ad citatum canonem Gratiani. Nec alienum à ratione videri debet, quod quis solus dicat *Dominus vobiscum*; nam his verbis salutatur Ecclesia, quæ est una in multis, & tota in singulis, ut doctè probat Petrus Damiani in opusculo ad Leonem inclusum, qui huius dubii solutionem ab eo petierat, an liceret Eremitis, cum singulares in cellula commorantur, dicere *Dominus vobiscum*: cui lucubrationi titulum idcirco præfixit, *Dominus vobiscum*. Multa congerit Petrus, ut hoc licitum esse ostendat, quæ apud ipsum legi possunt. Quòd si Sacerdos, cum solus recitat no-

cturnas & diurnas preces, omnia pluraliter profert, quæ plurali numero in divinis officiis digesta sunt; dicit enim *Venite adoremus, venite exultemus, Oremus, Benedicamus*, cum nemo illic sit, qui secum adoret, exultet, oret, benedicat; cur id non liceat sacrificium offerenti, cum id agat in persona totius Ecclesiæ, cuius corpus unum est unius fidei soliditate subsistens, & vivificantis spiritus una virtute perfusum; Nulla igitur absurditas est in plurali salutatione, cum quis solus Missas agit, licet hodie fieri nequeat sine speciali Apostolicæ Sedis dispensatione, contrario usu, qui olim vigeat, dudum antiquato, & Ecclesiasticis legibus abrogato.

CAPUT XIV.

Missæ private perpetuus usus Veterum testimonis & exemplis probatur ab initio Ecclesiæ & deinceps. Idem variis argumentis ostenditur. In una Ecclesia plura altaria, pluresque Missas, olim fuisse. Missæ sine communicantibus antiquissima. Diluitur objectio ex Epistola S. Francisci.

I. **S**emper viguit in Ecclesia privatae Missæ, uno saltem præsentem & ministrantem, laudabilis consuetudo, quam Hæretici Misoliturgi aliquando prohibitam fuisse nunquam poterunt demonstrare. Sive enim dicatur privata à loco, quia in privato aliquo Oratorio agitur: sive à tempore, quia non festis, sed privatis diebus fit: sive ab assistentibus, quia vel unus dumtaxat, vel pauci ei intersunt: sive ex eo quod solus Sacerdos in ea communicet: sive alia quacumque ex causa: semper eam licitam, semperque in usu fuisse, probatissimis veterum Patrum testimonis & exemplis demonstrabo. Nam primò Apostoli circa domos panem frangebant, Eucharisticum videlicet, ut illorum acta testantur. Viros deinde Apostolicos, qui eos proximè sequuti sunt, sæpè privatim celebrasse in domibus, in carceribus, in cryptis, in cœmeteriis, in tuguriis, ex his quæ hic & infra Cap. XIX. dicemus, manifestum erit. Tertullianus lib. de fuga in persecut. cap. 14. *Si colligere interdium non potes, habes noctem. Non potes discurrere per singulos, sit tibi & in tribus Ecclesia*. Ac si diceret, si die lucente, atque omni-